

Des de la invenció de la fotografia, el retrat fotogràfic ha viscut una evolució que en bona part ha suposat una degradació de la qualitat, sobretot arran de la popularització del retrat de l'*star system*. Malgrat això, alguns mitjans de comunicació encara aposten per treballs molt personals com el de Pedro Madueño, que aquests dies exposa al CaixaForum i a Can Framis una part de la seva obra i que aposta per un treball molt personal que s'allunya de l'homogeneització de determinades imatges.

La dignitat del retrat fotogràfic

Pepe Baeza
Fotos: Pedro Madueño

El retrat és el gènere més antic de la fotografia, el primer que té un ús professional. I això s'explica perquè qui està disposat a pagar és la persona retratada. A la fotografia, doncs, li passa el mateix que amb el retrat del Renaixement, un *modus vivendi* dels pintors gràcies als diners dels burgesos adinerats que pagaven per un retrat pictòric de la mateixa manera que segles després ho farien per un retrat fotogràfic.

A *La fotografia com a document social* (Gustavo Gili, 2002), Gisèle Freund, ja explicava que la fotografia és un invent vinculat a la burgesia i a la revolució industrial perquè substitueix el mode artesanal pel seriat. I és en aquest context que el retrat fotogràfic es converteix en la primera professió de la fotografia.

Walter Benjamin –un dels primers filòsofs que va reflexionar sobre el mitjà fotogràfic– ja va parlar el 1931, a la seva coneguda obra *La petita història de la fotografia*, de la diferència entre els primers retrats fets amb ànima (aquells en què hi ha una relació autèntica entre el fotògraf i el personatge fotografiat, que és el que en el fons és un bon retrat) i la producció seriada posterior.

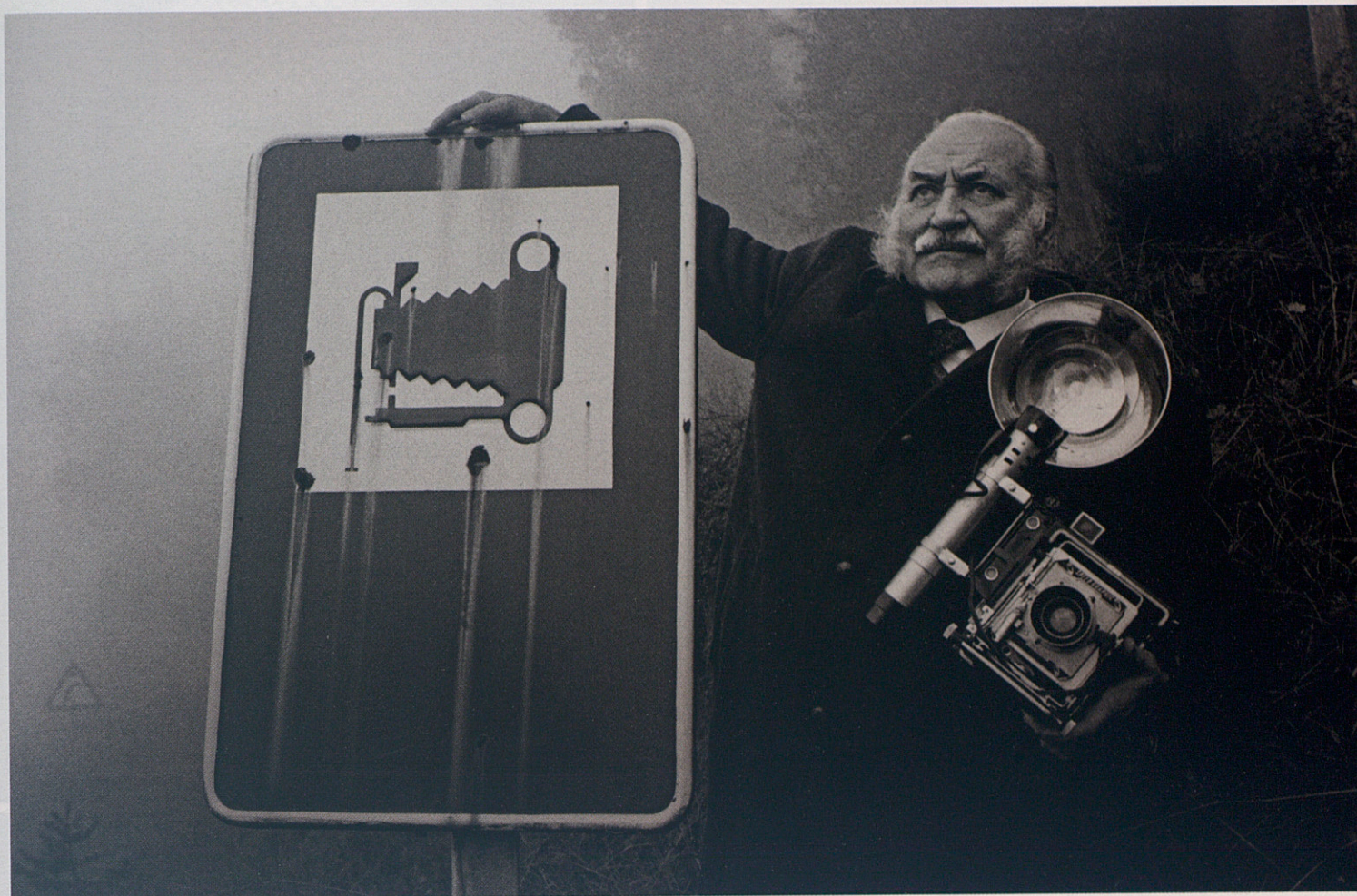
Una producció en sèrie que no tenia res a veure amb la feina dels primers retratistes professionals de final del XIX, com Étienne Carjat o Nadar –pseudònim de Gaspar Félix Tournachon. Aquests fotògrafs, degut a les limita-

cions tècniques del moment, no tenien més remei que utilitzar una tècnica lenta en la qual el personatge havia d'estar mirant molta estona a càmera. Això dotava la imatge d'una gran profunditat i mostrava molt més la psicologia dels retratats. Exemple d'això són els magnífics retrats que Nadar va realitzar a personalitats com Mijail Bakunin, Edouard Manet o Victor Hugo.

Però el que va venir després va ser molt diferent, donant-se la primera degradació del retrat. André Adolphe Eugène Disdéri, que va tenir l'estudi de fotografia més important de París, és el gran paradigma del retrat en sèrie. Disdéri va fer-se famós gràcies a la *carta de visita*, una imatge fotogràfica petita que muntada sobre una tarja va ser molt coneguda a Europa i als Estats Units.

Aquesta tècnica i manera de funcionar va permetre abaratir els costos, popularitzar l'art fotogràfic i a baixar els pre-supostos estètics, perquè el que Disdéri feia era afalagar els retratats amb escenografies de la gran burgesia, eren retrats falsos, en què la gent apareixia com si fossin burgesos benestants quan en realitat la gran majoria d'ells no ho eren.

I si la primera professió fotogràfica va ser el retrat, quan aquests comencen a reproduir-se de manera sistemàtica als diaris, el retrat també es converteix en un dels primers subgèneres de la premsa gràfica.

En aquestes pàgines es reproduïxen alguns dels retrats de Pedro Madueño al Caixaforum, com aquest de Carlos Pérez de Rozas.

Però d'aquí a la posterior consolidació del que es coneix popularment com a *people* –els famosos, l'*star system*– només hi ha un pas, sobretot als Estats Units, gràcies a l'aparició de la revista *Life*, amb una tirada de milions d'exemplars. *Life* comença a fotografiar l'*star system* i s'inicia una modelització de la

La fotografia és un invent vinculat a la burgesia i a la revolució industrial al substituir el mode artesanal pel seriati

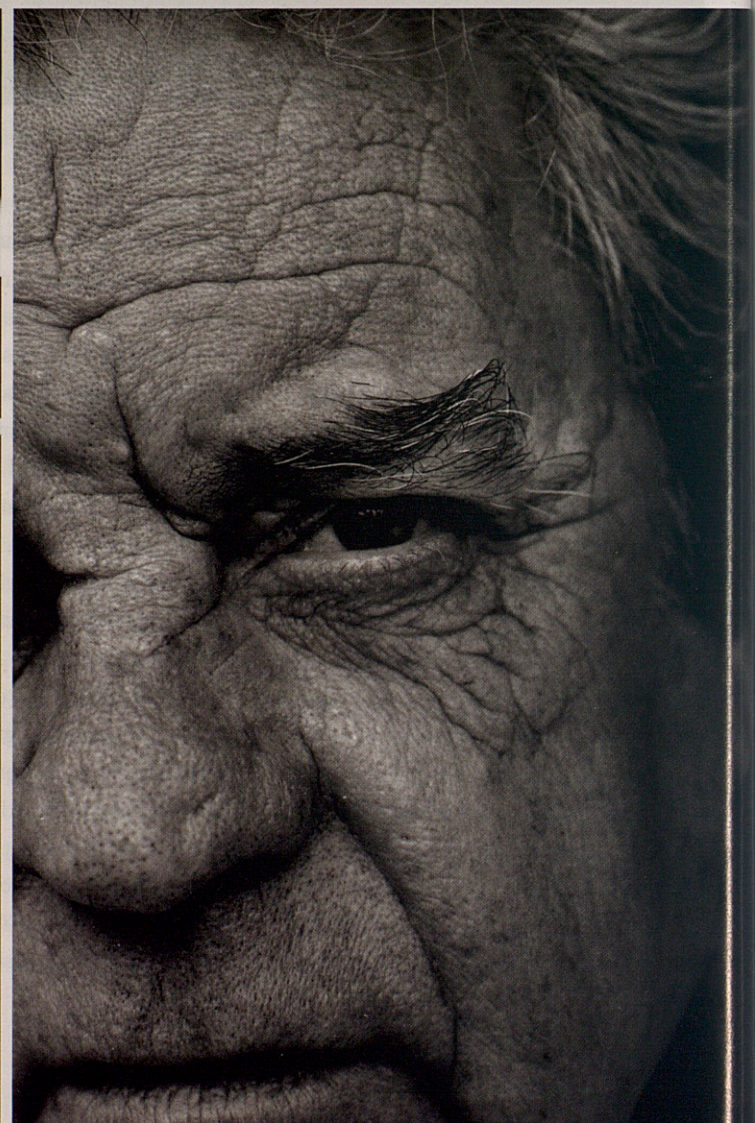
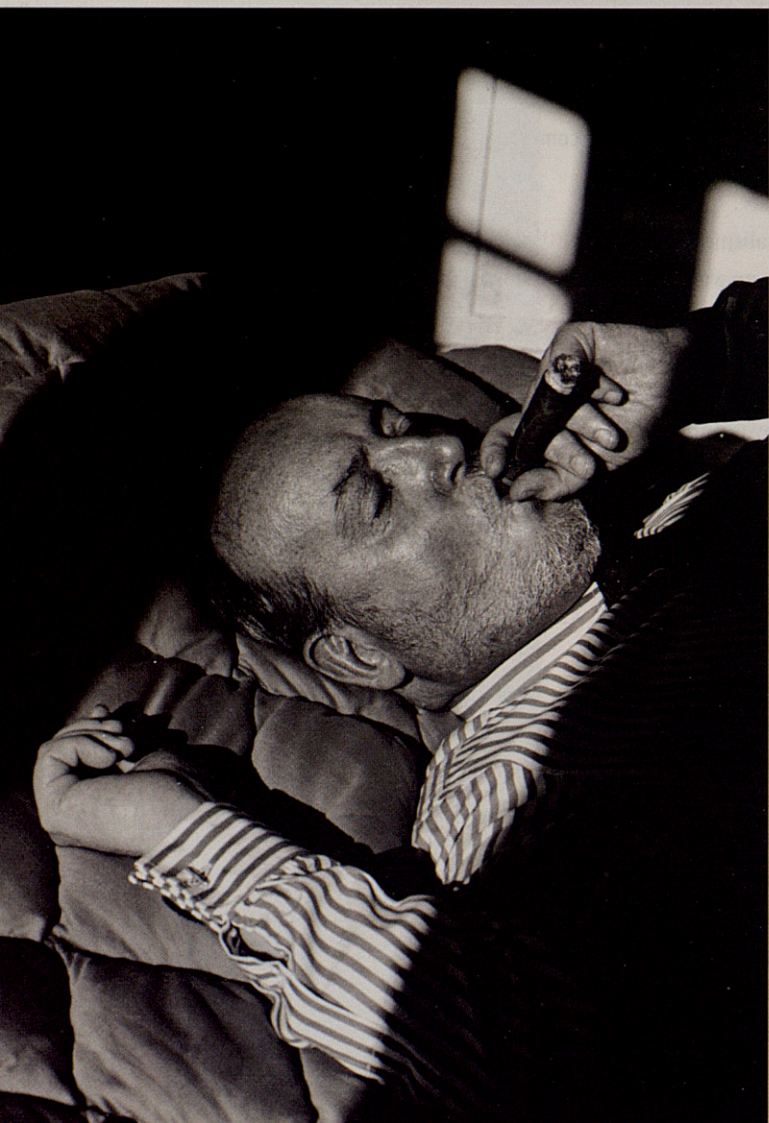
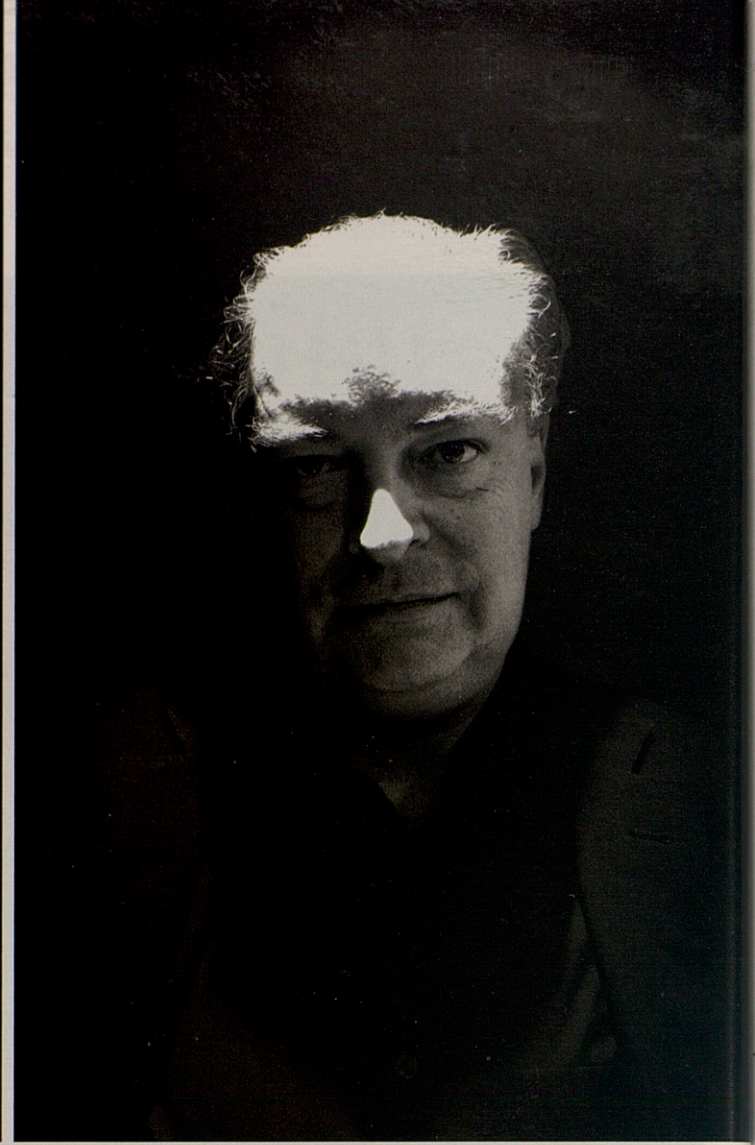
societat que provoca que aquesta es converteixi en més uniforme i homogènia, amb ciutadans més normativitzats i consumidors més previsibles. Perquè, des del punt de vista polític, la modelització té una funció social com és

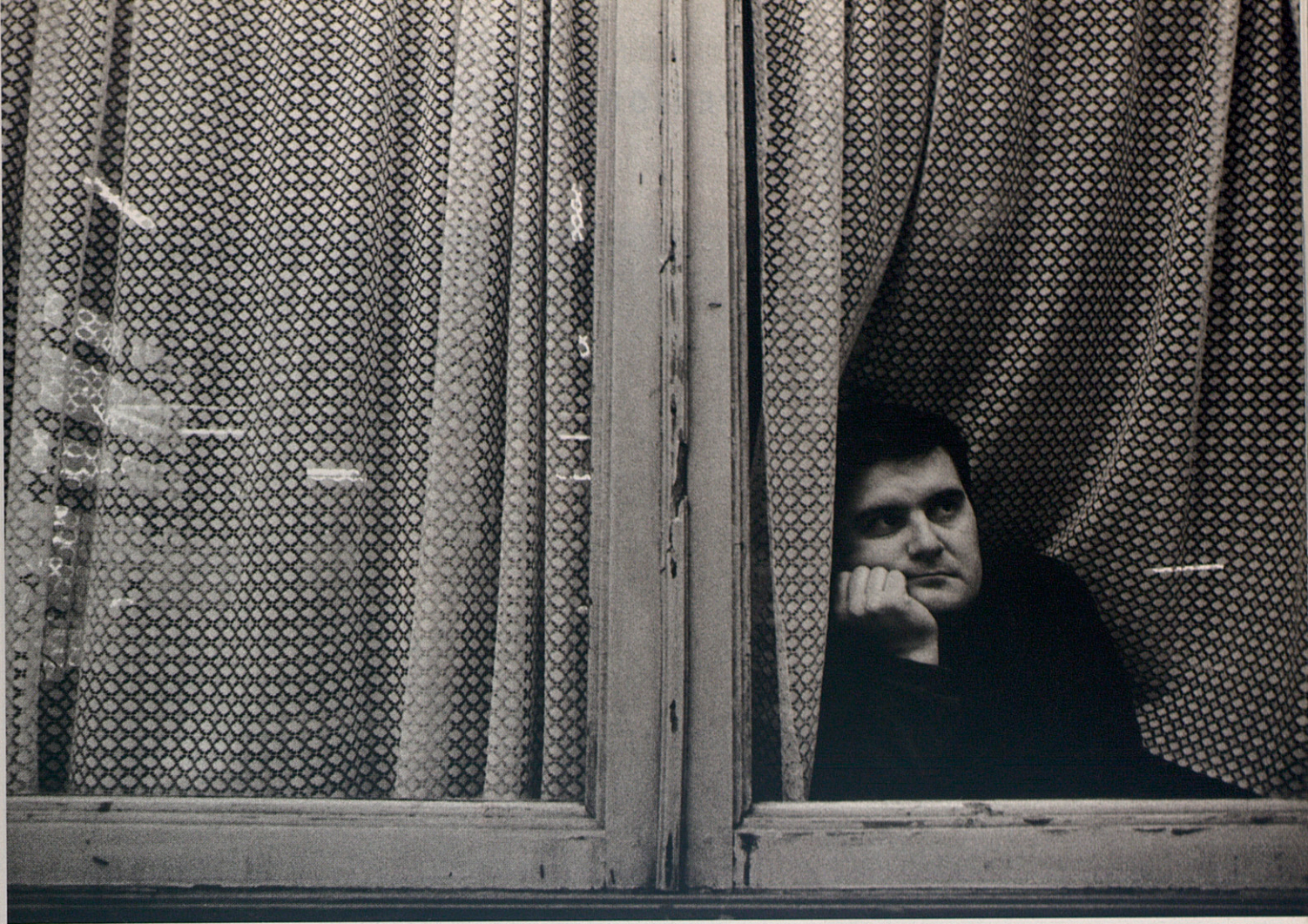
la tendència a l'individualisme. El triomf social es converteix en un valor afegit dins la societat capitalista. Des d'un punt de vista comercial, els fabricants marquen el gust de la població i hi ha un moment en què les campanyes publicitàries tenen l'èxit assegurat. I és que la societat respon molt bé als estímuls de la publicitat pel fet que, prèviament, s'ha normativitzat el gust de les coses, amb un paper clau del retrat normativitzat.

A l'altra costat del periodisme, la caiguda d'un gènere com el reportatge és una conseqüència de tot plegat. De la voluntat de desconexió de la realitat, de portar-la cap a una visió molt de pensament únic. Prova d'això és que des d'aquells inicis de *Life* fins a l'actualitat, el *people* mediàtic ha viscut un cons-

Del CaixaForum a Can Framis

Pedro Madueño (La Carlota –Córdoba, 1961) és un dels fotoperiodistes més importants de casa nostra. Amb trenta-cinc anys de professió a les seves espatlles –la major part a *La Vanguardia*– actualment es pot visitar una selecció dels seus retrats periodístics (alguns dels quals es reproduïxen en aquestes pàgines) al CaixaForum de Barcelona fins al 24 de juny. Paral·lelament també s'exposa una mostra del seu treball al Museu Can Framis (Roc Boronat, 116-126, Barcelona), de la Fundació Vila Casas, fins a 22 de juliol.

A la pàgina anterior, Francesc Català-Roca, Enrique Vila-Matas, Joan de Sagarra i Juan Marsé. A dalt, Sergi Pàmies.

tant desenvolupament, no ha decaigut en cap moment, mentre el reportatge de temes socials és paga a preus de misèria. El *people* no ha decaigut ni amb la crisi econòmica, si bé és cert que la davallada de la publicitat està fent cada cop més difícil produir treballs de qualitat d'aquest tipus de periodisme. El paradigma de produccions cares seria Annie Leibovitz, encara que també hi hauria fotògrafs com Paolo Roversi, Michael Comte, David LaChapelle, Patrick Demarchelier o Anton Corbijn, professionals de la fotografia comercial que aposten, però, per una producció de qualitat, com en altres temps també van fer Richard Avedon o Arnold Newman. Malgrat la crisi i la dificultat a produir aquest tipus de fotografies, les imatges de l'*star system* segueixen estant presents als mitjans. I com és això? Doncs perquè, des de fa aproximadament una dècada, aquestes imatges són produïdes pels mateixos interessats. Actualment, les distribuïdores de les grans compan-

yies cinematogràfiques regalen aquest material als mitjans. Així, tot i la crisi, es continua amb la modelització de la societat sense cap cost econòmic per part dels mitjans.

Amb tot, lluny d'aquesta visió estereotipada, encara hi ha el treball de fotògrafs com Pedro Madueño, en què encara es dona una relació directa entre el fotògraf

Encara, però, hi ha treballs com el de Pedro Madueño, en què el fotografiat se sotmet a la qualitat de la mirada

i el fotografiat en què aquest darrer se sotmet a la qualitat de la mirada, de la mateixa manera que passa amb les bones entrevistes.

Ara bé, aquest tipus de treballs no són gaire usuals. Perquè com he dit, des d'un punt de vista visual, des de final dels setanta, hi ha un retrocés del reportatge, del periodisme fet pels enviats especials, de les cobertures intenses, de la feina

dels *freelance*. Tot això va a la baixa, com les cooperatives de fotògrafs tipus Magnum, que produïen reportatges pel seu compte. Aquest periodisme desapareix perquè està econòmicament estrangulat. La professió ha arribat a tal punt que comencen a ser coneguts els fotògrafs de famosos com Leibovitz, mentre que abans ho eren corresponsals de guerra com Robert Capa. Està molt més ben pagat aquest tipus de fotografia que no pas un reportatge realitzat després d'estar-se dos mesos a Txetxènia. I la clau de tot plegat és econòmica.

Amb l'actual esquema social i econòmic, aquesta és una batalla perduda del periodisme. Perquè té a veure amb el capitalisme que aposta per la concentració de mitjans en què dominen els grans grups mediàtics. Per això retrats com els de Pedro Madueño, que gràcies a la gran professionalitat treu bons resultats de la feina, intenten rescatar la dignitat del retrat a la premsa.